

The article analyzed the main changes in the administrative-territorial structure of Przemyśl Greek Catholic Eparchy in 20–30-m years XX century. Determined that increasing the number of deaneries in 1920 had a positive impact on the pastoral activity of the clergy. Found that negative phenomenon in the history development of Przemyśl diocese was the establishment of the GCC in 1934 Apostolic Administration of Lemko formally was part of the diocese, but in fact was subordinated directly to the Apostolic See. The author draws attention to the fact that the newly created Apostolic Administration of Lemko was seen by Polish authorities as a factor to resist the spread of influence the GCC Lemko territory.

Keywords: *Przemyśl Greek Catholic diocese, Lemko Apostolic Administration, bishop, deaneries, parishes.*

УДК 94 (477.83/.86): 271.4 (092)

Ігор ПИЛИПІВ, Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

РОЗВИТОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ В ГАЛИЦЬКІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІЙ МИТРОПОЛІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано особливості розвитку богословської освіти в Галицькій греко-католицькій митрополії в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст., зокрема, взаємозв'язок реформ загальної та богословської освіти, вплив Добромильської реформи 1882 р. і Львівського синоду 1891 р., специфіку підготовки духовенства в духовних семінаріях Львова, Перемишля і Станиславова та ін.

Ключові слова: *загальна та спеціальна освіта, реформа освіти, богословська освіта, генеральна духовна семінарія, єпархіальна духовна семінарія, Львівський синод 1891 р.*

Актуальність проблеми визначається тим, що розвиток системи богословської освіти УГКЦ в Україні на сучасному етапі повинен відбуватися із врахуванням історичного досвіду. Передбачена законом “Про вищу освіту” можливість проведення акредитації богословських вищих навчальних закладів відкриває перспективу інтеграції системи богословської освіти в загальнодержавний освітній простір України. Все це спонукає істориків до ретельнішого аналізу окремих етапів розвитку богословської освіти УГКЦ.

Проблеми розвитку богословської освіти УГКЦ розробляли у своїх дослідженнях діаспорні дослідники М. Марусин¹, Г. Лужницький², І. Кащак³, В. Ленцик⁴, І.-П. Химка⁵, вітчизняні історики В. Марчук⁶, В. Фенич⁷, Н. Яковенко⁸, Я. Глистюк⁹, І. Андрухів, О. Лисенко й І. Пилипів¹⁰, богослови М. Димид¹¹, М. Бендик¹², О. Левицький¹³, В. Хромець¹⁴. Однак поза їх увагою залишились окремі аспекти, зокрема, взаємозв'язок державної (“світської”) та церковної богословської систем освіти, особливості функціонування богословських навчально-формаційних закладів у конкретний історичний період.

Метою даної статті є аналіз особливостей розвитку системи богословської освіти у Галицькій греко-католицькій митрополії в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття, зокрема механізмів правового регулювання та класифікації закладів богословської освіти, реформи духовних семінарій відповідно до постанов Львівського синоду 1891 р., їх організаційної структури і специфіки навчально-виховного процесу.

Становлення системи богословської освіти в Галицькій греко-католицькій митрополії відбувалося наприкінці ХVІІІ – у першій половині ХІХ століть. Пристосування богословської освіти УГКЦ до нових реалій відбувалося відповідно до освітньої реформи, проведеної Габсбургами в 1774–1777 рр.¹⁵. Заснування 1774 р. декретом Марії Терези генеральної духовної семінарії для всіх греко-католиків імперії у Відні, в якій за період існування (1774–1783 рр.) богословську освіту здобули 29 вихованців з Галичини¹⁶, стало першим кроком до створення цілісної системи спеціальної богословської освіти, сприяло формуванню нового покоління духовенства, яке помітно вирізнялося від закріпачених селян і започаткувало окремі священничі династії. У 1779 р. засновано єпархіальні семінарії у Львові, Галичі, Кам'янці, Барі й Перемиш-

лі¹⁷. Згодом, у 1783 р. імператор Йосиф II скасував єпархіальні духовні семінарії, натомість заснував греко-католицьку генеральну духовну семінарію у Львові¹⁸, а 1784 р. – богословський факультет Львівського університету, до вступу на який допускалися тільки випускники академічних гімназій¹⁹. Організаційний взаємозв'язок між Львівською генеральною семінарією та богословським факультетом Львівського університету зберігався аж до 1920 р.²⁰.

Реформа загальної та богословської освіти в Австрійській імперії наприкінці XVIII ст. принесла вагомі результати впродовж XIX – першої половини XX ст. Поєднання та деякий взаємозв'язок загальної та спеціальної, в тому числі й богословської, систем освіти, впливало із концепції освітньої реформи Габсбургів, згідно якої духовенство також повинно було сприяти розвитку світської освіти. “Освічені монархи, – як підкреслює І.П.Химка, – не лише встановили інститути, що відроджували цю Церкву, а й дали греко-католицькому кліру ідеальний кодекс поведінки, який не вбачав суперечності, ба навіть істотної відмінності між поширенням віри і світських знань, між вихованням добрих християн і добрих громадян”²¹.

Духовенство Галицької митрополії УГКЦ стало основним рушієм розвитку загальної та спеціальної освіти в Галичині. Так, єпископи Петро Білянський та Максиміліан Рилло у 1780–1790-х рр. своїми розпорядженнями зобов'язували духовенство забезпечити заснування парафіяльних шкіл і навчання в них дітей селян. У 1798 р. в Галичині було 247 шкіл (в т.ч. 1 нормальна, 9 головних, 3 тривіальних, 8 окружних, 102 міських, 114 сільських). З метою ефективного контролю за розвитком освітньої системи у 1797 р. в Галицькій митрополії УГКЦ було засновано посади деканальних шкільних наглядачів, які були підзвітними єпископським консисторіям у Львові та Перемишлі²². З ініціативи каноніка Перемишльської капітули о. Івана Могильницького за період його перебування на посаді єпархіального шкільного наглядача в єпархії засновано 410 руських народних шкіл, а в 1817 р. за сприяння єпископа Михайла Левицького засновано дяко-вчительський інститут у Перемишлі²³. Перемишльський єпископ Іван Снігурський у 1840 р., долаючи опозицію польської шляхти, виступив на засіданні Галицького сейму з пропозицією розширити мережу парафіяльних шкіл у селах, а Галицький митрополит М. Левицький у 1842–1855 рр. сприяв відновленню та заснуванню у Львівській архиєпархії понад 1 тис. шкіл такого типу²⁴.

У 1849 р. у Львівській генеральній духовній семінарії з ініціативи студента Василя Ковальського та за допомогою віце-ректора о. Ільницького було засновано читальню, в рамках роботи якої відкрито гуртки сільського господарства, пасічництва, садівництва, молочарства, з метою підготовки семінаристів до практичного життя та “служби народів”²⁵. Пізніше, у 1868 р. о. Степан Качала заснував у Львові культурно-освітнє товариство “Просвіта”, яке стало зразком та базою для інших українських товариств²⁶, зокрема, створеного у 1881 р. Руського педагогічного товариства (з 1926 р. – Українське педагогічне товариство “Рідна школа”)²⁷.

Отже, роль греко-католицького духовенства у розвитку системи загальної освіти впродовж цілого XIX ст. було досить вагомою. Водночас богословська освіта в Галицькій митрополії УГКЦ спрямовувалась головним чином на формування нового покоління духовенства, яке одним з головних своїх завдань вважало не тільки (і не стільки) виконання душпастирських обов'язків, як насамперед просвітницьку та громадську працю для довіреного його душпастирській опіці народу.

Розвиток системи богословської освіти в другій половині XIX ст. продовжувався у взаємозв'язку із реформами загальної та спеціальної освіти в Австрійській імперії. У 1848–1849 рр. міністр освіти Франц Серафим Екснер опублікував план реформи системи державної освіти, що передбачав запровадження екзамену на атестат зрілості (відомий як “матура”) для випускників державних гімназій, який став обов'язковим для вступу в університети та духовні семінарії²⁸. Пізніше, відповідно до постанови міністерства віросповідань та освіти Австрійської імперії 1854 р. та умов Конкордату з Апостольським Престолом 1855 р., було запроваджено єпископський контроль над гімназіями та богословськими факультетами університетів (через інститут шкільних інспекторів, призначуваних імператором за поданням самих єпископів), а монахів чернечих орденів (в УГКЦ – Отців Василян) звільнено від нових освітніх вимог щодо підготовки вчителів²⁹. Але вже в 1867–1869 рр. проведено чергову реформу системи загальної освіти в Австрійській імперії, згідно якою школа визнавалась незалежною від Католицької

Церкви. З метою координації розвитку освітньої системи засновано цілісну мережу підпорядкованих Міністерству освіти і віросповідань шкільних комісій (крайових, окружних та повітових), в складі яких духовенство мало тільки двох представників, а також введено обов'язкову загальну 8-річну освіту для дітей віком від 6 до 14 років³⁰. Така часткова втрата впливу Церкви на систему освіти, на думку І. Кашака, “дала змогу Церкві зосередитись на освіті семінарії, а державі – продовжити її шкільну реформу... Держава і Церква розглядали освіту, перш за все, як служіння своїм інституціям. Тобто вони думали, що освіта повинна бути мінімальною і функціональною”³¹. Однак шкільний закон 1883 р. скасував обмеження впливу Католицької Церкви на релігійно-моральне виховання учнів³². Духovenство Галицької митрополії УГКЦ використовувало цей механізм впливу на розвиток шкільної освіти практично до розпаду Австро-Угорської імперії у 1918 р.

Новий імпульс для свого розвитку богословська освіта в Галицькій митрополії УГКЦ отримала внаслідок Добромільської реформи Чину святого Василя Великого (1882–1904 рр.) та постанов Львівського Собору (1891 р.). Окреслюючи завдання реформи ЧСВВ, протоігумен Отців Єзуїтів у Галичині о. Генрик Яцковський писав, що необхідно “реформувати семінарію, богословське навчання і ґрунтовну богословську літературу руською мовою”³³. Реформа ЧСВВ відбувалася шляхом оновлення духовного життя монахів, які повинні були пройти заново новіціят у Добромільському монастирі під проводом Отців Єзуїтів. Зрештою, Добромільська реформа позитивно вплинула на розвиток ЧСВВ, активізувала його душпастирську, видавничу та освітню діяльність³⁴.

Проблема розвитку богословської освіти була предметом обговорення учасників Львівського Синоду 1891 р., який сформулював ряд принципових рішень у 8-му розділі “Чинностей і Рішень...”³⁵. Так, вперше за всю історію богословської освіти УГКЦ Отці Синоду вирішили розмежувати духовні семінарії на два види: малі семінарії – повинні були сприяти виявленню серед молоді покликань до духовного стану, підготувати через середню освіту та духовні вправи до студій у вищій духовній семінарії; великі семінарії – безпосередньо виховувати кандидатів духовного стану³⁶. Згідно з постановами Львівського Синоду 1891 р., визначено порядок управи духовної семінарії. Так, ректор семінарії мав бути вільний від інших церковних чи світських обов'язків, щоб свої знання та сили міг присвятити вихованню семінаристів. Духівником семінарії міг бути священник непересічних духовних і педагогічних здібностей, обов'язком якого було навчити студентів святості життя, відкрити в них бажання ревности до спасіння душ, навчити правдивого послуху церковній владі любові до ближнього, до Бога і святих. Префекти студій повинні були допомагати в організації навчального процесу семінаристів (зокрема, на богословському факультеті університету), контролювати дисципліну студентів. Настоятелі семінарії мали пильнувати, щоб семінаристи відправляли щоденне розважання, щотижня приймали Святі Тайни Сповіді та Причастя, проводили духовне читання, відвідували часто молитовницю, плекали особливу побожність до Пресвятої Богородиці³⁷. Отці Синоду також постановили, що стан безженний є досконалішим за подружній, але клірики східного обряду мають право обирати стан перед свяченнями, а саме одруження може відбуватись тільки після закінчення богословських студій³⁸. Отці Львівського Синоду 1891 р. розробили також “Правильник духовної семінарії”, укладений на підставі рішень, як правило, Тридентського Собору, на зразок західноєвропейських католицьких семінарій³⁹. Таким чином, Львівський Синод 1891 р. заклав нові канонічно-правові основи для розвитку системи богословської освіти на тривалу перспективу, практично до 1946 р.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. Львівська генеральна духовна семінарія продовжувала вести підготовку нового покоління духовенства для трьох адміністративно-канонічних одиниць Галицької митрополії УГКЦ – Львівської архієпархії, Перемишльської та Станиславівської єпархій.

У період ректорства о. Олександра Бачинського (1882–1893 рр.)⁴⁰ в діяльності Львівської генеральної семінарії відбулися деякі зміни, пов'язані з реалізацією постанов Львівського Синоду 1891 р., зокрема щодо чіткішого розподілу функціональних обов'язків ректора, духівника і префектів. Завдяки зусиллям ректора о. О. Бачинського й за сприяння імператора Франца-Йосифа I у 1889 р. було збудовано новий будинок для Львівської генеральної семі-

нарії⁴¹. Наступний ректор о. Лев Туркевич (1893–1902 рр.⁴²), колишній крилошанин Станиславівської Капітули і радник Консистоїї (1887–1890)⁴³, турбуючись про добру організацію навчання і духовної формації студентів-богословів з трьох епархій Галицької митрополії УГКЦ, за згодою митрополита запросив монахинь Згромадження Сестер Службениць Непорочної Діви Марії (заснованого 1892 р.) для ведення господарських справ Львівської генеральної семінарії⁴⁴. Духовне формування нового покоління духовенства у Львівській генеральній семінарії тривалий час здійснював духівник о. Исидор Дольницький (1877–1909)⁴⁵. Слід нагадати, що деякий час кандидати духовного стану від Перемишльської та Станиславівської епархій навчалися у Львівській генеральній семінарії. Справа у тому, що епархіальна духовна семінарія у Перемишлі від свого заснування у 1845 р. і до 1920 р. була неповною, тобто мала тільки четвертий рік богословських студій, організацією якого, хоч і займалися окремі ректор, віце-ректор та професори⁴⁶, однак перші три роки студенти-богослови мусили навчатись у Львівській генеральній семінарії⁴⁷. Так само кандидати духовного стану зі Станиславівської епархії до 1907 р., коли було засновано епархіальну семінарію, теж навчалися у Львівській генеральній семінарії. Така спільна для кандидатів трьох епархій Галицької митрополії УГКЦ організація навчання та духовної формації, на нашу думку, сприяла формуванню почуття солідарності нового покоління духовенства, що згодом проявилось в багатьох душпастирських та суспільних акціях.

Крім Львівської генеральної семінарії, наприкінці ХІХ ст. кандидати духовного стану з Галицької митрополії УГКЦ отримали додаткові можливості для богословських студій. Так, Папа Лев ХІІІ, зважаючи на прохання Галицького митрополита Сильвестра Сембратовича та за підтримки австрійського уряду, видав 18 грудня 1897 р. бреве “*Paternam benevolentiam*”, яким на базі Папської колегії святого Атанасія для греків і русинів було офіційно засновано Українську Папську Семінарію⁴⁸.

У першій половині ХХ ст. завдяки рішенням Львівського Синоду 1891 р. й активній архипастирській праці митрополита Андрея Шептицького (1900 – 1944) в Галицькій митрополії УГКЦ поступово сформувалася цілісна система богословської освіти, складовими якої були генеральна семінарія у Львові та епархіальні семінарії у Перемишлі й Станиславові, а доповнювали їх малі семінарії та інші навчальні заклади під проводом монаших Чинів – святого Василя Великого та Найсвятішого Ізбавителя (Отців Редемптористів). Їхній розвиток упродовж першої половини ХХ ст. став яскравою, органічною сторінкою історії богословської освіти УГКЦ, підготував основу для заснування вищого закладу – богословської академії.

Митрополит Андрей Шептицький розглядав богословську освіту в духовних семінаріях як важливий засіб формування духовенства, здатного як скріплювати християнську віру, так і поширювати національну свідомість серед народу. Вже у своїх перших пастирських посланнях А. Шептицький порушує проблему освіти – як загальної, так і спеціальної, богословської. Так, у пастирському посланні до духовенства і вірних Станиславівської епархії “Перше слово пастиря” (1899 р.) владика підкреслює необхідність поширювати серед народу “таку освіту, яка б навчила її (молодь. – *Авт.*) не тільки теорій, але теж і практики”, але водночас закликав пам’ятати, що “справжня наука не може протиставитись науці Ісуса Христа, так як правда не може протиставитись правді”⁴⁹. У пастирському листі “Про достоїнство і обов’язки священників” (1901 р.) митрополит закликав студентів-богословів: “А Ви, що в семінарії приготуєтеся до душпастирської праці, поважно беріть життя. Здайте собі справу з положення людей, над якими маєте колись працювати. Зрозумійте, що народові треба до спасіння ревних і святих священників! Як би котрий із вас не мав таким бути, нехай краще не буде священником. Нехай не входить у положення, в якому ошукуючи людей, був би заразою Церкви, паразитом у народі. У семінарії буду від вас усіх домагатися дуже сумлінної і дуже ревної праці...”⁵⁰. Більше того, А. Шептицький на початку 1901 р. написав окремого пастирського листа на адресу “наставителів” і “питомців” Львівської генеральної семінарії, в якому окреслив необхідні заходи “основної реформи семінарії” – дотримання студентами дисципліни та усвідомлення ними “зовсім поважної праці” в напрямку формування “покликання до священничого стану”, порушення яких може привести до канонічного покарання – “ексклюзії” (видалення) або “ескації” (викинення) з

семінарії; зосередження уваги на розподілі чітких обов'язків ректора, місто-ректорів студій і дисципліни, префектів студій, бібліотеки та "інфірмарії" (лікарні), "прокураторів дому"⁵¹.

Отже, формування нового покоління духовенства, яке б відзначалося доброю християнською формацією та високою національною свідомістю, було визначено як пріоритетну ціль розвитку богословської освіти в Галицькій митрополії УГКЦ. Згодом було додано ще одну ціль – проведення богословських наукових досліджень, покликаних сприяти утвердженню УГКЦ, якій відводилась особлива роль як в українському суспільстві, так і в Католицькій Церкві.

Для досягнення окреслених цілей розвитку богословської освіти УГКЦ митрополит А. Шептицький поступово проводив реформу семінарійної системи. Так, до відкриття єпархіальних семінарій з "повним", тобто 4-річним курсом богословських студій, у Перемишлі (1920 р.) і Станиславові (1907 р.) митрополит А. Шептицький на спільній конференції єпископів Галицької митрополії УГКЦ у 1902 р. закріпив за собою право обирати всіх настоятелів генеральної та єпархіальних духовних семінарій, зокрема, ректора, віце-ректора і духівника⁵². Водночас, використовуючи можливості підготовки кандидатів духовного стану в католицьких університетах Європи, він робив усе можливе для становлення єпархіальних семінарій у Перемишлі та Станиславові. Коли 1901 р. студенти богословського факультету Львівського університету (а водночас і генеральної семінарії), протестуючи проти заборони декана д-ра Фіалека використовувати українську мову, влаштували страйк та залишили навчання, тоді А. Шептицький повідомив ректорат, що закриває семінарію, та надав фінансову підтримку семінаристам для продовження богословських студій в університетах Відня, Інсбрука та Риму⁵³. Невдовзі Галицький митрополит призначив ректором відновленої Львівської генеральної семінарії доктора богослов'я о. Григорія Хомишина, який в період свого ректорства (1902–1904) разом з духівником о. І. Дольницьким сприяли реформуванню семінарійної системи богословської освіти, звертаючи особливу увагу на щоденну дисципліну студентів та їх духовне становлення⁵⁴. Наступними ректорами Львівської генеральної семінарії були призначені о. Йосиф Жук ЧСВВ (1904–1909) та о. Йосиф Боцян ЧСВВ (1909–1918)⁵⁵. За дорученням митрополита А. Шептицького, з метою вивчення досвіду католицьких богословських навчальних закладів, ректор о. Й. Боцян у 1910 р. відвідав духовні семінарії Австрії, Швейцарії та Німеччини⁵⁶.

Прагнучи врегулювати дисципліну кандидатів духовного стану в генеральній семінарії, які іноді самостійно змінювали місце навчання, на конференції єпископів Галицької митрополії УГКЦ 24 січня 1911 р. в Станиславові було вирішено, що кожен єпископ має право приймати кандидатів до єпархіальної семінарії без додаткового дозволу митрополита, але у випадку переходу кандидата до іншої семінарії та єпархії необхідно є дозвіл ("відпустка") попереднього єпископа. Враховуючи потреби організації душпастирської опіки української діаспори в США та Канаді, ієрархи прийняли компромісне рішення: стосовно "кандидатів стану духовного, наміряючих удати ся до Америки, не ставимо ніяких перепон, без огляду, чи той кандидат опустив сам семінар, чи видалений зістав зі семінара"⁵⁷. Згодом, на конференції єпископів Галицької митрополії УГКЦ 9-10 травня 1911 р. ієрархи прийняли до уваги інформацію про "свіжо засновану при семінари духовнім у Львові школу місіонарську для Сполучених Держав і Канади, в котрій перебуває тепер 8 кандидатів"⁵⁸.

Митрополит А. Шептицький продовжував використовувати можливості богословської освіти в Європі. Так, упродовж 1912–1918 рр., католицький університет в Інсбруку, відомий як "Канізіанум", закінчили 12 студентів-богословів з Галицької митрополії УГКЦ, серед яких – о. Климентій Шептицький, о. Інокентій Баган ЧСВВ, брат Йосиф Заячківський ЧСВВ, о. Тит Галушинський ЧСВВ, о. д-р Йосиф Жук, о. д-р Йосиф Сліпий⁵⁹. Не менш популярною залишалася Українська Папська семінарія в Римі, ректором якої 1905 р. став о. Адріян Олексій Давид ЧСВВ (1904–1908 рр.); його наступником 1908 р. став о. Лазар Березовський ЧСВВ⁶⁰. Основні проблеми розвитку Української Папської семінарії стали предметом обговорення на конференціях єпископів Галицької митрополії УГКЦ 25 жовтня 1905 р. та 24 січня 1911 р.⁶¹.

У період Першої світової війни (1914–1918 рр.) система богословської освіти в Галицькій митрополії УГКЦ переживала кризу, оскільки генеральна семінарія у Львові та єпархіальні семінарії у Перемишлі та Станиславові були закриті російською військовою адміністрацією⁶². Частина студентів-богословів вирішила продовжити навчання в католицьких універси-

тетах Інсбрука та Відня⁶³. Невелика частина студентів-богословів знайшла притулок в Оломоуці (Чехія), де на базі католицького університету було організовано Український Місійний інститут для греко-католиків⁶⁴. Крім того, у 1915–1916 рр. було організовано тимчасову семінарію у Кромержі (Чехія), де на чолі з ректором о. Йосафатом Коциловським продовжили навчання 75 студентів з духовних семінарій Львівської, Перемишльської та Станіславівської єпархій УГКЦ⁶⁵. До тимчасової семінарії в Кромержі приїхали також настоятелі і студенти Української Папської семінарії в Римі, які, маючи австрійське громадянство, мусили покинути Рим, адже Італія виступила на боці Антанти проти Четвертого Союзу⁶⁶. Тимчасова греко-католицька семінарія в Кромержі, яка проіснувала впродовж 5 місяців, на думку І. Кашака, стала “одним із яскравих явищ в історії УГКЦ, бо тут зустрілись студенти галицького походження і відбулось представлення галицької системи семінарії”⁶⁷.

Таким чином, упродовж австрійського періоду в УГКЦ сформувалася цілісна система богословської освіти, складовими якої були генеральна та єпархіальні духовні семінарії, була спрямована на ґрунтовну богословську підготовку та духовну формацію священників. Основні принципи та пріоритети реформування богословської освіти УГКЦ були визначені постановами Львівського Синоду 1891 р. та рішеннями конференцій єпископів Галицької митрополії у 1900-х рр. Однак події Першої світової війни не тільки перервали нормальну організацію діяльності духовних семінарій, але й відклали на деякий час реалізацію реформи системи богословської освіти в Галицькій митрополії. Водночас завдяки підтримці Апостольського Престолу та ініціативам ієрархії УГКЦ навіть у воєнний період вдалося організувати підготовку кандидатів духовного стану в інших богословських закладах Європи.

1. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні / о. д-р Мирослав Марусин // Богословія. – 1943–1963. – Т. 21–24. – С. 40–94.
2. Лужницький Г. Українська Церква між Сходом і Заходом: нарис історії Української Церкви / Григорій Лужницький. – 2-е вид., виправлене. – Львів : Свічадо, 2008. – 640 с.
3. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника (1882–1946) / о. д-р І. Кашак ; пер.з англ. О. Шпунт. – Львів : Свічадо, 2007. – 232 с.
4. Ленчик В. Нарис історії Української Церкви. – Львів : Свічадо, 2003. – 600 с.
5. Химка І.-П. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині (1772–1918) / І.-П. Химка // Ковчег : збірник статей з церковної історії. Ч. 1. – Львів, 1993. – С. 73–107.
6. Марчук В. В. Церква, духовність, нація: Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / В. В. Марчук. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 464 с.
7. Фенич В. І. Богословська католицька освіта: деякі міркування про стан і перспективи її розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В. І. Фенич // Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/natural/nvunu/Ist/2008_21/031.htm [31.03. 2011].
8. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – 2-е вид., перероблене та розширене. – К. : Критика, 2005. – С. 495–496.
9. Глистюк Я. С. Генеральна греко-католицька духовна семінарія у Львові 1848–1914: інституційна та соціальна історія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 – Історія України. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2008. – 20 с.
10. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія ГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект : наукова монографія / Ігор Андрухів, Олександр Лисенко, Ігор Пилипів. – Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2010. – 500 с.
11. Димид М. Стан академічного богослов'я в УГКЦ (опубліковано: 22 січня 2012) [Електронний ресурс] / о. Михайло Димид // Релігійно-інформаційна служба України: – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/blog/~Думид/46429/> [25.01. 2012].
12. Бендик М. Місце і роль богослов'я в Українській Греко-Католицькій Церкві (опубліковано: 11 грудня 2011, 12:02 | Блоги | Блог Дрогобицької Духовної Семінарії) [Електронний ресурс] / ректор о. Мирон Бендик // Релігійно-інформаційна служба України: – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/blog/~dds/45892/> [17.01. 2012].
13. Левицький О. Історія формування духовенства в Церкві Київської традиції / о. д-р Олександр Левицький // Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ “Добрий Пастир” : збірник наукових праць / гол. ред. Р. А. Горбань.– Івано-Франківськ, 2014. – Вип. 5 : Богослов'я. – С. 45–72.

14. Хромець В. Теологічне знання та теологічна освіта в Україні: короткий нарис (опубліковано: 19.01.2011) [Електронний ресурс] / Віталій Хромець // Релігія в Україні: – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/analitica/7841-teologichne-znannya-ta-teologichna-osvita-v-ukrayini-korotkij-naris.html> [22.07. 2011].
15. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 50–51.
16. Химка І.-П. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині... – С. 75; Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.) / Б. Ступарик. – Івано-Франківськ: Друкарня Івано-Франківського управління по пресі, 1994. – С. 9.
17. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 43.
18. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 67, 73–74.
19. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.)... – С. 11; Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 52.
20. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 75.
21. Химка І.-П. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині... – С. 77.
22. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.)... – С. 12-14.
23. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні / владик Софрон Мудрий ЧСВВ. – 4-те вид. – Жовква : Місіонер, 2010. – С. 402.
24. Химка І.-П. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині... – С. 77, 78.
25. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 76.
26. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні... – С. 424-425.
27. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.)... – С. 72-73.
28. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 53; Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939 рр.)... – С. 44.
29. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 55.
30. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.)... – С. 51-59.
31. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 56.
32. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.)... – С. 73-75.
33. Цит. за: Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 68-69.
34. Дрогобицький І. І. Добромільська реформа чину св. Василя Великого в контексті еволюції його культурно-освітньої діяльності / І. І. Дрогобицький // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Вип. VII. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 68.
35. Чинности і рішення руского провінціального Собора в Галичині одбувшогося в Львові в році 1891. – Львів : Накладом Митрополичого Ординаріату, Із типографії Ставропігійського ін-та, 1896. – С. 210–215.
36. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 77.
37. Там само. – С. 77.
38. Левицький О. Львівський Синод 1891 року – один із основних елементів Партикулярного права УГКЦ // Науковий вісник Івано-Франківської теологічної академії УГКЦ “Добрий пастир”. Теологія : щорічний збірник наукових праць. – Івано-Франківськ, 2009. – № 2. – С. 29.
39. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 77.
40. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). англійською мовою / о. Дмитро Блажейовський. Т. 1: Адміністрація і парохії. – Львів ; К. : КМ Академія, 2004. – С. 24.
41. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 75.
42. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Том 1... – С. 24.
43. Блажейовський Д. Історичний шематизм Станіславівської (Івано-Франківської) єпархії від її заснування до початку Другої світової війни (1885–1938): англійською мовою / о. Дмитро Блажейовський. – Львів : Місіонер, 2002. – С. 13, 14.
44. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 76.
45. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 1... – С. 124.
46. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828–1939): англійською мовою / о. Дмитро Блажейовський. – Львів : Каменяр, 1995. – С. 28–29.
47. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 83.
48. Там само. – С. 85.
49. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899 – 1944. Т. II : Церква і суспільне питання. Кн. 1 : Пастирське вчення і служіння. – Львів : Місіонер, 1999. – С. 10.
50. Цит. за: Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 82.

51. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899–1944. Т. III : Церква і душпастирство. Пастирські листи послання 1901–1914. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2000. – С. 25–38.
52. Конференції Архієреїв Української Греко-Католицької Церкви (1902–1937) / ред. А. Кравчук. – Львів : Свічадо, 1997. – С. 8.
53. Кащак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 82.
54. Кащак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 82–83; Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча / О. Єгрешій. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – С. 19.
55. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т. 1... – С. 24.
56. Кащак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 84.
57. Конференції Архієреїв УГКЦ (1902–1937)... – С. 32.
58. Там само. – С. 34.
59. Кащак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 86.
60. Там само. – С. 73.
61. Конференції Архієреїв УГКЦ (1902–1937)... – С. 13, 33.
62. Гузіль М. Виховання українського галицького духовенства в першому році світової війни / М. Гузіль // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 135–137; Зубрицький С. Картина з історії Львівської української духовної семінарії / С. Зубрицький // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 146–149; о. І. Л. З історії духовної семінарії в Станіславові / [о. Іван Лятишевський] // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 139–140; М. Ж. З історії греко-католицької духовної семінарії в Перемишлі / М. Ж. // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 137–139.
63. Інсбруковець. З життя інсбруцьких богословів / Інсбруковець // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 140–144.
64. В. М. Український Місійний Інститут при греко-католицькій духовній семінарії в Оломунці / В. М. // Альманах українських богословів. – Львів, 1923. – С. 145–146.
65. Марусин М. Погляд на виховання кандидатів духовного стану на Україні... – С. 85–86.
66. Там само. – С. 86.
67. Кащак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника... – С. 88.

В статтє проанализировано особенности развития богословского образования в Галицкой греко-католической митрополии во второй половине XIX – начале XX вв., в частности взаимосвязь общего и богословского бразования. Влияние Добромльської реформи 1882 г. и Львовского синода 1891 г., специфику подготовки духовенства в духовных семинариях Львова. Перемышля и Станиславова и др.

Ключевые слова: *общее и специальное образование, реформа образования, богословское образование, генеральная духовная семинария, епархиальная духовная семинария, Львовский синод 1891 г.*

The article analyzes the features of theological education in Galicia Greek Catholic metropolis in the second half of XIX – early XX century, particularly the relationship reforms of general and theological education, the impact of the Dobromyl reform in 1882 and of the Lviv synod in 1891, specific of the training clergy at the theological seminary in Lviv, Przemyśl and Stanislaviv and others.

Keywords: *general and special education, education reform, theological education, general theological seminary, diocesan seminary, Lviv synod in 1891.*

УДК 282: 262.7+316.422

Олег ЄГРЕШІЙ

ГЕНДЕРНА ІДЕОЛОГІЯ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС НА ТЛІ РУЙНУВАННЯ ТРАДИЦІЇ

У науковій статті автор намагається розкрити суть історіографічних дискусій навколо явища “гендер”. Автор статті пропонує позитивне і критичне сприйняття цього терміну науковцями.

Ключові слова: *гендерна ідеологія, історіографія, Церква, права людини.*